

Європейська економічна інтеграція

Людмила ШКУЛІПА

**НОВІ ОРІЄНТИРИ ЗАСТОСУВАННЯ
МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ
ПІСЛЯ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС****Резюме**

Вплив виходу Великобританії з ЄС досліджується не тільки як актуальна зміна на геополітичному полі, а й як період, у якому через економічні фактори виникає багато проблем ведення бухгалтерського обліку та оподаткування між сучасною Ірландією, Лондоном та ЄС. Мета дослідження – розглянути, ідентифікувати та спрогнозувати нові орієнтири застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) після виходу Великобританії із ЄС. Визначено три можливі орієнтири розвитку британської системи бухгалтерського обліку та аудиту після Brexit. Новизна дослідження полягає у проведенні аналітичного оцінювання регульованих документів у сфері бухгалтерського обліку Великобританії після виходу її з ЄС, створення нової ради з фінансового обліку в Лондоні (AFRAG) та порівняння її з функціями попередньої ради. Дослідження допомогло з'ясувати орієнтири подальшого застосування стандартів бухгалтерського обліку у Великобританії та окреслити перспективи розробки й застосування МСФЗ, як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективах. Для України на етапі вступу до ЄС у 2024–2025 рр. розглянуті питання також актуальні, адже у період війни Великобританія, крім ЄС, стала вагомим економічним партнером для України у період війни.

© Людмила Шкуліпа, 2023.

Шкуліпа Людмила, доктор економічних наук, доцент, Державний податковий університет Міністерства фінансів України, м. Київ, Україна. ORCID: 0000-0003-1842-0219 Email: job.shkulipa@gmail.com

Ключові слова

Брексіт; стандарти бухгалтерського обліку; оподаткування; Директива; Великобританія; Європейський Союз.

Класифікація за JEL: M48, K22, G15, G17.

1 рисунок, 3 таблиці, 37 джерел літератури.

Постановка проблеми та огляд літератури

ЄС є найбільшим ринком фінансових послуг для Британії, які є чистим експортом британської економіки. Вихід Великобританії з ЄС (далі – Brexit) вже має драматичний вплив на політичний, правовий та економічний склад як у Британії, так і на континенті ЄС (Lehmann & Zetzsche, 2016). Дійсно, після виходу Великобританії з ЄС у січні 2020 р. економічна та політична ситуація на міжнародному рівні змінилася, а отже, глобальний бізнес та механізм застосування МСФЗ зрушили з місця.

Система фінансових послуг ЄС не вперше спостерігає перемогу політики чи економіки над законом – тобто формальні юридичні інструкції чи структури відкидаються, коли цього вимагають політичні або економічні потреби (Ringe, 2018). Це можна розглядати як один з економічних наслідків політичного впливу Brexit на систему бухгалтерського обліку, яка пов'язана з Міжнародними стандартами фінансової звітності повністю або частково, залежно від статусу, обраного для МСФЗ у країні.

Існує, як мінімум, три основні причини для того, щоб зосередитися на цьому впливі. По-перше, Великобританія є другою за величиною економікою в ЄС і також є членом:

- РМСБО,

- шести професійних бухгалтерських організацій зі штаб-квартирами в Лондоні,
- Європейського економічного простору (ЄЕП),
- групи G20,
- Європейської комісії (до травня 2019 р.),
- Європейської консультативної групи з фінансової звітності (EFRAG).

Вихід Великобританії з ЄС змінює статус міжнародних стандартів як на місцевому (Великобританія), так і на регіональному рівнях (Євросоюз). У статті розглянуто питання щодо ролі РМСБО та британських стандартів; чи залишиться Сполучене Королівство частиною EFRAG, чи повністю переформатує власну Раду зі стандартів (FRC) після Brexit.

По-друге, зростає інтерес до наслідків Brexit для різних сторін британської політики (Inglehart & Norris, 2016; Trueblood, 2020; Meyenburg, 2022), а також соціальних та економічних явищ (Арнорсон і Цойга, 2016; Ringe, 2018; Heald & Wright, 2019; Howley & Waqas, 2020), у т. ч. бухгалтерського обліку (Böckli et al., 2017; Heald & Wright, 2019; Boulhaga et al., 2022) та оподаткування (Strobel, 2017). Подальший розвиток правил бухгалтерського обліку та фінансової звітності, аудиту та оподаткування у Великобританії залежить від того, чи залишиться Великобританія на єдиному ринку ЄС. Хоча навіть у разі «жорсткого» виходу Сполучене Королівство зможе скористатися концепціями ЄС щодо «еквівалентності» фінансових послуг для третіх країн (Armour, 2017). У такому разі британські фірми зможуть так само ефективно конкурувати як з Нью-Йорка, так і з Лондона. Відповідно до цього, у статті визначено три можливі орієнтири застосування британської системи бухгалтерського обліку та аудиту після Brexit.

По-третє, у попередніх дослідженнях не взято до уваги зміни з точки зору системи бухгалтерського обліку (табл. 1). Наприклад, після першого голосування за Brexit дослідження проводили з 2016 р. Зокрема, серед них була праця (Böckli et al., 2017), де йшлося про неузгодження, що виникатимуть у транскордонному стандарті бухгалтерського обліку та в діяльності аудиторів.

Згідно з табл. 1, відкритою все ще була тема про вплив Brexit на розвиток МСФЗ і місцевих стандартів бухгалтерського обліку у Великобританії. Крім (Heald & Wright, 2019), вплив Brexit на подальший розвиток нормативного бухгалтерського обліку на міжнародному та локальному рівнях взагалі не досліджувався (табл. 2).

Таблиця 1

Аналіз літератури з ключовим словом «Brexit» у наукових публікаціях за 2016-2023 рр.*

Напрямки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*	Всього
Бухгалтерський облік	5	25	24	22	24	24	24	3	151
Сільське господарство	3	18	20	21	20	19	20	4	125
Бізнес-Менеджмент	29	74	80	85	89	76	85	18	536
Всього	37	117	124	128	133	119	129	25	812

Примітка. * Січень, лютий і березень

Джерело: складено на основі (вебсторінка видавництва «Вілей»).

Таблиця 2

Огляд літератури щодо Brexit у категорії наукових публікацій «Бухгалтерський облік»

Підтеми	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
– бухгалтерський облік для державного сектору	x	x	x	1	x	x	x	x
– режими обліку	x	x	x	1	x	x	x	x
– звітність	x	x	x	x	1	x	x	x
– аудит	x	2	1	x	x	1	3	x
– власний капітал	x	x	1	x	x	1	x	x
– активи	x	x	x	1	x	x	x	x
– ефективність виконання	x	x	1	x	1	1	1	x
– бухгалтерський консерватизм	x	x	x	x	2	x	1	x
– кредитний ризик	x	1	x	x	x	x	x	x
– податковий ризик	x	1	x	x	1	x	3	x
– розкриття	x	x	x	1	x	x	1	x
– інформаційна асиметрія	x	x	x	x	x	x	1	x
– прозорість	x	x	x	x	x	x	1	x
– невизначеність	x	1	1	1	x	2	x	x
– вплив змін клімату	x	x	x	x	x	x	x	1
– валютні операції	x	1	x	x	1	x	3	x
– нормативний облік (стандарти, директиви та ін.)	x	x	x	x	x	x	x	x
Інше (економічний ефект, прийняття рішень, КСВ тощо)	5	19	20	17	18	19	10	2
Всього	5	25	24	22	24	24	24	3

Примітка. * Січень, лютий і березень

Джерело: складено на основі (вебсторінка видавництва «Вілей»).

Тобто як показує табл. 2, навіть серед облікових вищенаведених тем, прямого дослідження стандартів, їх змін після Brexit, його вплив на систему бухгалтерського обліку, аудиту, звітування як у країні, так і країн-учасниць ЄС вчені взяли до уваги. Саме в цій сфері, за нашими прогнозами, відбуватимуться коригування законодавства Великобританії. А оскільки країна є учасником розробки МСФЗ та їх застосування, то відповідно ці стандарти отримують нові орієнтири на британські, або ж навпаки. Третій можливий варіант – змішаний – узгодження обох систем і стандартів бухгалтерського обліку зі збереженням національної суверенності в обліку та звітуванні.

Мета статті – розглянути, ідентифікувати та прогнозувати – чи існують і які – нові орієнтири застосування МСФЗ та GAAP Великобританії в період після Brexit. Тому в статті окреслено три можливі орієнтири розвитку нормативного бухгалтерського обліку у Великобританії:

I) створення національного механізму затвердження МСФЗ, подібного до ЄС;

II) продовження застосування МСФЗ (ЄС) компаніями, зареєстрованими у Великобританії;

III) прийняття МСФЗ без будь-якого втручання британської влади.

По-перше, незважаючи на те, що значна кількість досліджень у галузі макроекономіки, політики, міжнародних відносин, державного права та юриспруденції задокументувала вплив Brexit на ЄС та Великобританію з різних точок зору (ефективної, негативної та нейтральної), подальший розвиток бухгалтерського обліку у науці відбувся непомітно в контексті Великобританії, яка використовувала МСФЗ (ЄС), і світу, де Великобританія лідирує на світовому ринку у процесі прийняття МСФЗ (IASB). Це дослідження необхідне з точки зору перспектив бухгалтерського обліку для МСФЗ і включення їх розвитку в наступні дослідження з урахуванням тем, пов'язаних з GAAP у Великобританії після перехідного періоду Brexit.

Brexit вивчався на всіх етапах його реалізації, проте його перехідний період для Великобританії у 2020 р. не був достатньо досліджений у різних сферах державотворення та розвитку національної економіки, включно з бухгалтерським обліком. Таким чином, це нове дослідження, яке охоплює не лише стан розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та фінансової звітності в перехідний період Brexit, а й розкриває прогнози та очікування подальших змін в обліковій системі міжнародній після Brexit.

У попередніх дослідженнях питання Brexit і пост-Brexit не часто публікувалися, особливо з точки зору бухгалтерського обліку та фінансової звітності за МСФЗ або GAAP у Великобританії. Як показано вище в табл. 1, всі теми, пов'язані з Brexit, не розкривали тематики достатньо близької до бухгалтерського обліку. Зокрема, британські видання висловлювали думку (Craig, 2016) про неможливість реалізації Brexit, як і чесних виборів прем'єр-

міністра Великобританії. Тобто британці не вірили в Brexit, а сам процес Brexit вони розглядали як спосіб затягнути політичну боротьбу, як пояснює Крейг, розбиваючи весь період до виходу Британії з ЄС на шість актів Шекспірівської п'єси.

Однак після референдуму 23 червня 2016 р., на якому британці вирішили покинути ЄС, і повідомлення 29 березня 2017 р. Європейській раді про намір Великобританії вийти з Союзу, ці наслідки дуже швидко відчули в усіх правових системах – як у Великобританії та ЄС (Böckli et al., 2017), так і в торгових відносинах з Азією (Wu, 2020). Це призвело до напруженості між двома системами визнання іноземних компаній, більшість з яких зі штаб-квартирами у Великобританії, як очікувалося, буде дискваліфіковано, у т. ч. більшість альтернативних інвестиційних фондів, переважно розташованих також у Лондоні (Bodellini, 2017).

Деякі вчені вбачали причину ускладнення цієї ситуації в галузевих нормативах, а не в Законі про компанії, що регулює систему бухгалтерського обліку (Böckli et al., 2017); інші пояснили це інституційною слабкістю у використанні референдумів у Великобританії (Trueblood, 2020).

Наприклад, у Великобританії до Brexit референдуми проводилися «незаплановано» і особливо тоді, коли це було політично зручно. Доречним є вираз, що *«найпоширеніший погляд на масову підтримку популізму – перспектива економічної незахищеності – наголошує на наслідках глибоких змін, що трансформують робочу силу та суспільство в постіндустріальних економіках»* (Inglehart & Norris, 2016). Але щоб зрозуміти причини, потрібен дійсно більш тривалий період у соціальній сфері, щоб розкрити походження багатьох факторів, що пояснюють голосування за вихід.

Arnorsson & Zoega (2016) резюмують, що Brexit підтримували у більшості регіонах Великобританії, де низький ВВП і більшість людей мають низький рівень освіти, за віком старше 65 років, і де високий рівень імміграції. Тобто більшість британців вважають, що наближення до іммігрантів у Великобританії після вступу до ЄС негативно вплинуло на британський ринок праці (Alfano et al., 2016; Cumming & Zahra, 2016; Howley & Waqas, 2020). Хоча це не зовсім виправдано з точки зору проаналізованої літератури. Наприклад, Колантоне і Станік не вірили у зв'язок між наближенням країни до іммігрантів і голосуванням за Brexit, однак їхній аналіз даних британського виборчого опитування показав сильну причинно-наслідкову кореляцію між ними (Colantona & Stanig, 2016). Дослідники були більш упевнені в негативному впливі імпорту з Китаю на британську економіку за останні три десятиліття. Вони описали негативні наслідки Brexit для міжнародного бізнесу та підприємництва з точки зору бар'єрів для торгівлі та імміграції, пов'язаних із невідзначеністю, створеною Brexit.

Крім того, інвестори розглядали Brexit як негативну подію для економіки країни та власного бізнесу в майбутньому (Arnorsson & Zoega, 2016). Не-

гативний вплив Brexit на економіку Великобританії було передбачено в контексті впливу глобальних валютних коригувань на внутрішні потоки інвестицій до Великобританії (Nunez-Ferrer & Rinaldi, 2016). Незважаючи на нульову інфляцію в період до Brexit, очіувалося, що сума боргу за вихід Великобританії з ЄС стримає потік фунтів стерлінгів до Великобританії протягом тривалого періоду. Проте було зазначено, що сенс лібералізації конкуренції спонукатиме Сполучене Королівство до пошуку можливостей торгівлі зі Східною Азією (Wu, 2020).

У попередніх дослідженнях зазначено, що ЄС також матиме значні негативні наслідки після Brexit, а саме:

I) ЄС має довести свою постійну актуальність у міжнародних економічних відносинах, які Великобританія не зможе назвати активними та гнучкими торговими відносинами (Wu, 2020);

II) скоротиться бюджет ЄС, оскільки Великобританія як одна з найбільших економік ЄС припинить його фінансування. Однак в іншому дослідженні зазначено, що потенційний внесок, який Великобританія має зробити як умову для отримання доступу до внутрішнього ринку, згладить значний вплив Brexit на бюджет ЄС (Nunez-Ferrer & Rinaldi, 2016). Навіть якщо Сполучене Королівство залишиться осторонь внутрішнього ринку, доходи від тарифів становитимуть значну частку «чистого збитку». Тобто для ЄС з обох сторін Brexit не очікується програшу, водночас Великобританія отримує від цього невелику фінансову економію (Nunez-Ferrer & Rinaldi, 2016). Науковець Шефер також підтвердив цю думку, додавши, що внутрішній ринок ЄС зростає не менше, ніж ринки інших економік з високим рівнем доходу, які для Великобританії як члена ЄС мали б кращі перспективи для розширення торгівлі з Китаєм та Індією без Brexit (Schaefer & Kämmerer, 2020).

Як показало опитування AICPA, аналітики прогнозують наслідки Brexit втратними для обох сторін:

- для ЄС – втрата великого регулятора спільного ринку, ризик ефекту «доміно», який може спричинити вихід із Союзу інших країн;
- для Великобританії – зниження ВВП на 1,5%, девальвація євро на 10%, скорочення торгівлі, уповільнення економічного зростання мінімум на 0,5% на рік протягом 15 років, внутрішній розкол Великобританії, Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії (що уже реалізується станом на березень 2023 р. – деякі закони ЄС все ще поширюються на Північну Ірландію). Хоча самі англійці вважають, що членство в ЄС завадило розвитку країни, оскільки мільярди фунтів стерлінгів надавались до європейського бюджету, «обмеживши» бізнес і давши свободу трудовим іммігрантам (Association of International Certified Professional Accountants (AICPA), 2019).

Науковець Рінге описав у своєму дослідженні Brexit, як сценарій, майже схожий на Апокаліпсис. Зокрема, автор передбачив після Brexit значну затримку фінансової інтеграції в Європі та загрозу лондонському авторитету (як світовому фінансовому центру), що зумовить значні витрати для всіх учасників ринку. Проте думка автора була неоднозначною порівняно з іншими дослідниками – він передбачив, що вплив Brexit на фінансові послуги буде незначний. Він обґрунтував цей оптимізм твердою позицією обох сторін (Великобританії та ЄС), які, ймовірно, дійдуть згоди на основі нормативної еквівалентності. «Якщо угоди не буде досягнуто, ймовірні приватні рішення суб'єктів ринку» (Ringe, 2018).

Проте Бартельс вбачав, що позиція Великобританії після виходу з ЄС анітрохи не зміниться в рамках COT (Bartels, 2016). Науковець визнавав, що таку перевагу Великобританія отримає не завдяки членству в ЄС, оскільки після Brexit права та обов'язки COT все ще матиме Великобританія, як до Brexit. Науковець виокремив більш складну ситуацію з тарифними квотами та сільськогосподарськими субсидіями, для яких Великобританія має розробити новий графік зміни або модифікації сертифікації. Як підсумував автор, подальша ситуація залежатиме від належного врегулювання суперечок після Brexit, і автор запевнив у його успішному результаті з точки зору сильної позиції Великобританії у державних закупівлях країнами-членами ЄС.

Леманн і Зетше (Lehmann & Zetsche, 2016) обстоювали нейтральну позицію щодо впливу Brexit на певні відносини та бізнес і ретельно вивчали наслідки Brexit у п'яти сферах: договірне право, право позадоговірних зобов'язань, корпоративне право, фінансове право та міжнародні судові процеси. Незважаючи на відсутність бухгалтерського обліку в цьому переліку, все ж таки розглядаються питання англійського права, статус компаній у членстві ЄС, доля європейських публічних компаній зі штаб-квартирою у Великобританії, доступ британських банків до ринку ЄС, умови діяльності страхових компаній після Brexit, що може бути корисним для вивчення впливу Brexit на систему бухгалтерського обліку країни, національну систему оподаткування та умови застосування МСФЗ або UK GAAP європейськими та британськими компаніями Brexit.

Крім того, літературний огляд попередніх публікацій лише в невеликій кількості дав змогу виявити зв'язок між Brexit та нормативами бухгалтерського обліку. Наприклад, до Brexit деякі автори зазначали, що виникнуть додаткові проблеми щодо транскордонного визнання стандартів бухгалтерського обліку та діяльності аудиторів (Böckli et al., 2017). Інші розглядали середовище та наслідки для планування аудиту (Oestricher & Beasley, 2018), деякі зміни в міжнародному оподаткуванні (Strobel, 2017).

Після Brexit Хелд і Райт у вересні 2019 р. представили свою думку про те, що сума заборгованості Brexit перед ЄС вплине не лише на фінансову звітність, статистику та бюджет Великобританії, а й на прогнозування фінансової стабільності країни. Загалом дослідники зазначили, що Brexit є уніка-

льною подією, на відміну від інших виходів зі штатів або розірвання комерційних контрактів, які існували раніше (Heald & Wright, 2019). Однак вони виявили слабкість і суперечливість переговорної позиції Великобританії з ЄС після Brexit і домінування думки ЄС у бюджетних розрахунках багаторічної фінансової бази за 2014–2020 рр., завдяки якій існує ЄС. Таким чином, вчені стверджують, що ця сума, яку Великобританія має заплатити після виходу з ЄС, значною мірою залежить від конкурентних перспектив країни та умовних зобов'язань, пов'язаних із дедалі складнішим фінансовим становищем ЄС.

Опитування 844 фінансових і генеральних директорів США щодо впливу Brexit на бізнес США, проведене в березні 2019 р. AICPA, показало нейтральну думку 71% керівників компаній, водночас думка про негативний вплив зросла з 4% до 16% протягом року (AICPA, 2019). Лише 34% респондентів оптимістично оцінюють майбутнє світової економіки, що вдвічі менше, ніж минулорічне опитування (71%). Крім того, опитування показало, що рівень віри в покращення економіки США також знизився з 79% до 57%. Вважають, що одна з головних причин зниження на 43% – світова торговельна напруженість (порівняно з 36% минулого року). Можливо, тому США запропонували Великобританії у липні 2020 р. укласти Угоду про вільну торгівлю без участі ЄС. Однак AICPA зазначає, що «бізнес-лідери часто затьмарюють економіку США» (AICPA, 2019). Таким чином, вона може створити другий орієнтир для розвитку національної системи бухгалтерського обліку у Великобританії після Brexit – це зближення її власних GAAP із GAAP США або відхід від МСФЗ (IASB) у напрямку розвитку своєї системи бухгалтерського обліку.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити економічний вплив виходу Великобританії з ЄС на застосування міжнародних і британських стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Для України на етапі вступу до ЄС у 2024–2025 рр. також важливо ознайомитися з цими питаннями та дослідити їх, адже Великобританія, крім ЄС, стала вагомим економічним партнером для України у період війни.

Методологія дослідження

Обрана *дослідницька стратегія описового характеру* відповідає меті дослідження для опису економічної ситуації у Великобританії після Brexit, зокрема зосередженої на змінах у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та фінансової звітності після Brexit, що представлено в описовій таблиці. Для збору даних таблиці використовувалися *первинні дані*, оскільки наслідки Brexit для стандартів бухгалтерського обліку Великобританії раніше не були опубліковані в журналах, на вебсайті РМСБО та в інших відповідних нормативних джерелах.

Для збору первинних даних використано *перехресне дослідження* між попередніми дослідженнями науковців (Seidler, 1967; Кузнечікова, 2018; Keap, 2019; Bouvier, 2018) та нормативними документами, пов'язаними з бухгалтерським обліком, аудитом та фінансовою звітністю – Пояснювальні Листи Ради Великобританії з бухгалтерського обліку (або FRC) (Department of Business, Energy & Industrial Strategy, 2020), чинні після 31 грудня 2020 р., Директиви ЄС, зокрема № 2019/685. Результати представлені в описовій таблиці (табл. 3).

Стратегію досягнення головної мети цього дослідження можна описати наступним чином. На першому етапі вивчено попередні дослідження, які містять ключове слово Brexit, на базі даних Wiley Online Library за 2016–2023 рр.¹. Щоб їх представити, за допомогою *бібліометричного аналізу* літератури поділено на дві категорії: 1) дослідження, пов'язані з розвитком бухгалтерського обліку; і 2) дослідження, пов'язані лише з Brexit та іншими сферами. На другому кроці представлена порівняльна таблиця для дослідження можливих нових орієнтирів у застосування МСФЗ та GAAP UK після Brexit (рис. 1). У розробленій порівняльній таблиці наведено переваги та недоліки цих орієнтирів і обґрунтовано їх детально. На третьому етапі, враховуючи різні думки британського уряду щодо подальшого застосування МСФЗ у Великобританії та власних GAAP UK, а також Листи FRC, видані в лютому 2020 р., що містять інформацію про перехідний період для аудиторів і фірми (Department of Business, Energy & Industrial Strategy, 2020), у статті в табличній формі класифіковано нові норми регулювання бухгалтерського обліку на два періоди: перехідний і завершення переходу.

Перехідний період (31.01.2020–31.12.2020) охоплює фінансові роки, які починалися до, але закінчувалися до або після перехідного періоду; після завершення переходу (з 01.01.2021) GAAP UK посилається на нові стандарти, прийняті після перехідного періоду та затверджені секретарем Департаменту стратегії бізнесу, енергетики та промисловості Великобританії та новою Радою Великобританії (AFRAG) для затвердження МСФЗ.

Результати дослідження

Як відомо історично, існують три географічні зони впливу на бухгалтерський облік: британська, американська та континентально-європейська. Відповідно, три найвпливовіші організації у світі, які відповідають за формування МСФЗ, це РМСБО (104 країни), Американська рада з фінансового обліку (США) та EFRAG (країни ЄС). До виходу з ЄС Сполучене Королівство було частиною двох рад із трьох: РМСБО та EFRAG.

Зрозуміло, що після Brexit країна буде частиною лише однієї міжнародної організації – це РМСБО. Однак з огляду на трирівневу структуру управ-

¹ 2023 рік охоплює лише січень, лютий і березень.

ління РМСБО Великобританія також вийде з Моніторингової ради Фонду МСФЗ, створеної в 2009 р. з найбільших ринків капіталу, відповідальних за встановлення форми та змісту фінансової звітності.

Оскільки FRC є частиною Форуму стандартів бухгалтерського обліку (ASAF), метою якого є впорядкування відносин між РМСБО та світовою спільнотою в Європі та решті світу, це спрощує процес відокремлення країни та встановлення співпраці FRC з іншими ключовими національними установниками стандартів.

Крім того, Інститут сертифікованих бухгалтерів Англії та Уельсу (далі – ICAEW), який стояв біля витоків створення РМСБО, також може бути залучений до посилення макроекономічної ролі Великої Британії у формуванні МСФЗ після Brexit. ICAEW, як один із постійних лідерів у створенні єдиного набору високоякісних глобальних стандартів бухгалтерського обліку та їх застосування в усьому світі, регулярно проводить зустрічі з представниками US SEC, EFRAG, РМСБО (IASB) та інших міжнародних організацій, які цікавляться звітністю за МСФЗ. Він також має представництва в Бельгії (Європа), Китаї, Гонконгу, Індонезії, В'єтнамі, Малайзії, Сінгапурі та Об'єднаних Арабських Еміратах (Близький Схід, Африка та Південно-Східна Азія), а також близько 147 000 сертифікованих бухгалтерів з усього світу (ICAEW, n.d.-a).

«Потреба в сильних національних установниках стандартів більша, ніж будь-коли. Британське співтовариство фінансових звітів має прагнути до сталого глобального впливу» (ICAEW, n.d.-a).

Наступне питання полягає в тому, чи потрібно Великобританії надалі брати участь в EFRAG і зберігати свій вплив на розвиток МСФЗ в ЄС. Зрештою, щоб зберегти свою важливість у формуванні МСФЗ на міжнародному рівні, їй доведеться прийняти кілька внутрішніх змін у законодавстві про бухгалтерський облік та фінансову звітність (у т. ч. в Законі про компанії 2006 р.), які до Brexit регулювали Регламент (ЄС) № 1606/2002 та Сьома Директива. Таким чином, майбутній статус МСФЗ у Великобританії після виходу з ЄС залежить від орієнтирів, які обрали Уряд Великобританії та Рада з фінансової звітності (далі – FRC) щодо співпраці з РМСБО, EFRAG або створення власного механізму затвердження МСФЗ (рис. 1).

Перший орієнтир. Рішення ЄС на початку змін надалі прямо чи опосередковано впливатимуть на економічні інтереси Великобританії. Адже у 2007 р. Сполучене Королівство дозволило право вибору МСФЗ, що регулюються ЄС або регулюються відповідно до Закону про компанії 2006 р. всім компаніям (крім благодійних). Крім того, у 2013 р. нові стандарти Великобританії внесли значні зміни до Європейських директив щодо бухгалтерського обліку та Закону про компанії 2006 року – FRS 102 «Стандарт фінансової звітності» (300 сторінок замість 3000), відповідно до яких вимоги до звітності мають бути залежні від розміру організації, а також від змін у розкритті, оцінці та визнанні. Таким чином, європейська система фінансової звітності в 2015 р. наблизилась до британської.

Рисунок 1

Можливі переваги й недоліки орієнтирів застосування британських стандартів бухгалтерського обліку після Brexit

Проте, якщо Великобританія має власний механізм затвердження МСФЗ (перший орієнтир, рис. 1), то ймовірно, що з часом звіти британських компаній, які намагаються зареєструватися в ЄС, не будуть вважатися еквівалентними цілям директив ЄС. Тому Сполучене Королівство має бути якомога тісніше з іншими європейськими зацікавленими сторонами, а також з EFRAG – у перші роки після Brexit, можливо, як спостерігач у Групі технічних експертів та / або в Консультативній групі РМСБО. У цьому важливу роль може зіграти минула практика ЄС та інших юрисдикцій МСФЗ, якою вона може користуватися як член РМСБО та колишній член ЄС.

Крім того, якщо Великобританія не планує припиняти активну участь на ринках капіталу ЄС після Brexit, чинні критерії Директив ЄС мають бути пріоритетні на законодавчому рівні країни в майбутньому (McGrath & Gourley, 2018). Крім того, якщо буде обрано такий орієнтир (рис. 1), невелику розбіжність у термінології стандарту FRS 102 із Законом про компанії 2006 р. слід усунути після Brexit. З цією метою британський уряд має залучити консультації ICAEW, щоб мінімізувати ризики непередбачуваних наслідків за збалансування відповідних норм і законів зі стандартами (FRS). Це допоможе уникнути дублювання та значно спростить нормативні акти.

У результаті тісної гармонізації законодавства Великобританії та ЄС зменшаться ймовірні відмінності в результаті схвалення МСФЗ, фінансова звітність європейських і британських компаній буде однаково прозорою та порівнянною, а ринки капіталу ЄС та Великобританії ефективно функціонуватимуть після Brexit.

Другий орієнтир. Важливим аспектом у виборі цього варіанта є те, що громадськість не підтримала деякі положення останніх директив ЄС, відображені в Законі Великобританії про компанії 2006 р. Багато малих підприємств оцінили нові вимоги на практиці як «шкідливі» для фінансової звітності Великобританії, зокрема обмеження на розкриття інформації щодо малих компаній, запроваджені Директивою 2006/43 ЄС у 2013 р. До Brexit їх видалення було неможливим, що збільшувало витрати для британських компаній.

Таким чином, відтворення національних стандартів Великобританії забезпечить більшу різноманітність розкриття фінансової інформації (інформацію про винагороду директорів, корпоративне управління, екологічні витрати, оплату праці, податкову стратегію та платежі урядам), забезпечуючи кращу прозорість і порівнянність, особливо з паралельним розвитком електронної (у форматі XBRL) та інтегрованої звітності відповідно до вимог користувачів звітів публічних компаній.

Звичайно, безперервність і стабільність бізнесу мають бути пріоритетні над змінами в законодавстві Великобританії в перші роки після виходу з ЄС, але короткострокова перспектива виправлення цих європейських стандартів все одно принесе британським компаніям першу перевагу перед Brexit. Другою перевагою Brexit є податкові пільги для британських компаній – Директи-

ва 2011/96/EU, а Директива 2003/49/EU втратить пряму дію. В результаті зникне необхідність утримувати податок із пов'язаних компаній з різних країн ЄС. Британські компанії більше не застосовуватимуть положення цих директив, доки питання не буде вирішено між ЄС і Великобританією, що може або зменшити податкові ставки на операції між європейськими та британськими компаніями, або взагалі вилучити, як, наприклад, згідно з національним законодавством Кіпру та Угорщини (з дивідендів), Нідерландів, Люксембургу, Швеції (з відсотків та роялті) (Кузнєчікова, 2018).

З огляду на те, що британське законодавство не вимагає утримання податку для виплати дивідендів (за винятком іпотечних інвестиційних фондів), британські компанії можуть керуватися лише наявними у Великобританії угодами про уникнення подвійного оподаткування щодо відсотків і роялті. Також у податкових питаннях необхідно звернути увагу запровадження паралельної системи оподаткування ПДВ, нові методи отримання відшкодування ПДВ від європейських податкових органів. Очевидно, що втративши доступ до європейських механізмів «єдиного вікна» (Кузнєчікова, 2018), Великобританія буде змушена запровадити імпорتنний ПДВ у разі імпорту товарів з ЄС, а для дистанційної торгівлі, електронних, телекомунікаційних та радіо-послуг – зареєструвати платників ПДВ у кожній країні, де буде широка споживча база.

Тому після Brexit у разі вибору першого орієнтира змін (рис. 1) уряд Великобританії має оприлюднити свою позицію щодо (не)втручання в новий механізм затвердження МСФЗ. Як правило, незважаючи на потребу в ресурсах і наглядових органах, досвід показує, що державне втручання не сприяє високоякісним стандартам фінансової звітності, а довіра інвесторів до залежних від уряду рішень (з лобіюванням певних груп) може значно знизитися.

Проте відомі винятки: в Австралії, наприклад, за затвердження МСФЗ відповідає Австралійська рада стандартів бухгалтерського обліку, державна установа, яка спочатку випускає проект стандарту для коментарів, а потім затверджує стандарт, який вважається законним. Парламент Австралії має право накладати вето на цей закон. Проте на практиці жодних змін до таких стандартів не було, що свідчить про виваженість розгляду. У Канаді затвердження МСФЗ делеговано Канадською радою зі стандартів бухгалтерського обліку, яка повністю незалежна від уряду. Як і в Австралії, він випускає проект стандарту для обговорення можливих незгодженостей з канадськими організаціями та зазначає, що цей стандарт розроблено РМСБО. У результаті всі міжнародні стандарти РМСБО тепер повністю затверджені як канадські GAAP.

Як зазначено в робочому документі SEC щодо включення МСФЗ для емітентів США, практично всі розвинені економіки, які прийняли МСФЗ, запровадили свою форму національного механізму встановлення стандартів (ICAEW, n.d.-a). Однак, незважаючи на різні погляди щодо форм нового механізму затвердження МСФЗ, така зміна матиме значні наслідки для майбут-

ньої звітності у Великобританії та навіть для застосування МСФЗ на міжнародному рівні. Тому вибір зазначених на рис. 1 орієнтирів має бути виважений.

Третій орієнтир. З огляду на те, що Сполучене Королівство мало тривалий історичний процес впливу на розвиток МСФЗ, його підходи до бухгалтерського обліку часто робили значний внесок як у Європі, так і на міжнародному рівні: облік для малого бізнесу та становлення нефінансової звітності до важливості інновацій та корпоративної звітності. Великобританія як головний член ЄС постійна підтримувала МСФЗ, що значно підвищило міжнародну важливість РМСБО.

У зв'язку з цим після Brexit виникає питання, як зберегти сильний голос Британії в міжнародних дебатах щодо фінансової звітності. Зрозуміло, що Великобританія має можливість розширити свій вплив і намагатиметься стати одним із найбільших у світі ринків капіталу, окрім ЄС. Таким чином, стандарти РМСБО, які зараз все більше розглядають як глобальний еталон звітності для зареєстрованих компаній, можуть бути хорошою можливістю для такої спроби, що дасть змогу Великобританії бути більш привабливим ринком для інвесторів з усього світу.

Представники ICAEW також вважають, що можливість застосування МСФЗ, затверджених РМСБО, має бути доступна в законодавстві Великобританії для всіх компаній, у т. ч. дочірніх. А Британська Рада (FRC) закликала до повного переходу на МСФЗ: «*Ми вважаємо, що є вагома причина вимагати від усіх компаній, які залучають гроші від громадськості, надалі підпорядковуватися суворій звітності за МСФЗ*» (Financial Reporting Council, n.d.). Це може вказувати на схильність до затвердження канадської версії МСФЗ, але для належного аналізу орієнтира, який обрало Сполучене Королівство для змін у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності, необхідно вивчити кроки, які вже зроблено протягом перехідного періоду.

Зрештою, саме в цей період уряд Великобританії впроваджує необхідні статутні документи для сектору бухгалтерського обліку та аудиту разом із роз'яснювальними листами від FRC (Department of Business, Energy & Industrial Strategy, 2020), чинними після 31 грудня 2020 р. У результаті дослідження ці документи допомогли згрупувати основні положення нової британської системи бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту після Brexit в табл. 3.

Зокрема, уряд планує зробити міжнародні стандарти, відомі як «прийняті Великобританією» (на зразок МСФЗ ЄС), і країна фактично буде «третьою країною» для ЄС. Крім того, Регламент ЄС № 2019/685 делегував повноваження Європейській Комісії затверджувати та приймати МСФЗ Державному секретарю Великобританії з подальшим делегуванням цих функцій новому незалежному органу встановлення стандартів – Раді затвердження Великобританії (UKEB) (IAS Plus, 2019).

Таблиця 3

Регулювання бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту урядом Великобританії після Brexit

Типи компаній	Регульований період:	
	Перехід (31.01.2020-31.12.2020) *	Кінець перехідного періоду (після 01.01.2021) **
– правила ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності		
Британські компанії (Закон про компанії 2006 р.)	МСФЗ, прийняті ЄС МСФЗ, прийняті Великобританією (UK GAAP)	МСФЗ, прийняті Великобританією (UK GAAP) для фінансових періодів *
Публічні зареєстровані компанії у Великобританії	МСФЗ, прийняті ЄС (у т. ч. Директива про прозорість 2004/109/ EU [40] та Директива про перспективи 2013/50/ EU [38]), навіть нові та змінені стандарти ЄС	МСФЗ, прийняті ЄС МСФЗ, прийняті Сполученим Королівством (UK GAAP) з вимогою декларувати використання цієї опції при складанні фінансової звітності за звітний період *
Публічні EES компанії, зареєстровані у Великобританії	МСФЗ, прийняті ЄС (у т. ч. Директива про прозорість 2004/109/EU [40] та Директива 2013/50/EU)	МСФЗ, прийняті ЄС (у т. ч. Директива про прозорість та Директива про перспективи) = UK GAAP
Лістингові компанії в ЄС (Регламент 1606/2002) [34]	МСФЗ, прийняті ЄС	МСФЗ, прийняті ЄС або МСФЗ РМСБО + Додаткові вимоги для внутрішніх цілей «третьої країни» або країни EES (встановлюється урядом)
Британські компанії, присутні в EES	міжнародні стандарти, прийняті ЄС = GAAP Великобританії	міжнародні стандарти, прийняті ЄС ≠ GAAP Великобританії
EES компанії, присутні у Великобританії (дочірні компанії)	Звільнення від складання та подання рахунків + Підготовка звіту про нефінансову інформацію та зміни в облікових датах	Ведення річної звітності та подання до Реєстраційної палати Великобританії за фінансовий період, що починається після 31 грудня 2020 року
– правила аудиту		
Банки, будівельні товариства, страховики або емітенти акцій чи боргових цінних па-	Правила розкриття інформації та прозорості, затверджені Британським органом регулювання фінансів (FCA), та інші правила, видані Британсь-	1. Британські компанії зобов'язані вимагати призначення аудиторської фірми, зареєстрованої у Великобританії. 2. Професійні аудитори з кваліфікацією SES мають бути за-

Типи компаній	Регульований період:	
	Перехід (31.01.2020-31.12.2020) *	Кінець перехідного періоду (після 01.01.2021) **
перів, допущені на ринок Великобританії	ким урядом для Аудиторського комітету та Директиви щодо аудиту 2006/43 / ЄС [40]	реєстровані у Великобританії. 3. Більшість аудиторів EES, кваліфікованих в Ірландії, не мають бути зареєстровані у Великобританії
Компанії, які не є членами EES (у т. ч. Великобританія), але є частиною ринку EES	Реєстрація в якості аудитора третьої країни не потрібна	1. Реєстрація третьої країни як аудитора в компетентному органі EES досить необхідна (ведуться переговори) 2. Аудиторські звіти підприємств EES повинні бути підписані аудиторами EES.
Підприємства по EES (включаючи дочірні компанії) і Велика Британія (включаючи материнські компанії)	Без змін для аудиторів EES у Великобританії + реєстрація індивідуальних аудиторів EES як державних аудиторів Сполученого Королівства + Аудитори EES для британських компаній (в т.ч. материнських) підпадають під заборону	1. Послуги, що не належать до аудиторських, ст. 5 Регламенту ЄС щодо аудиту, заборонені для всіх іноземних компаній у Великобританії (в т.ч. дочірніх), у т. ч. банки, страхові компанії тощо. 2. Аудитори британських компаній (в т. ч. материнських) підпадають під заборону. 3. Аудитори EES для британських компаній (в т. ч. материнських) не підпадають під заборону. 4. Необхідність подати заявку як статутний аудитор у кожній країні EES, у якій аудитор має намір працювати.

Примітки: * Фінансові роки починаються до, але закінчуються до або після перехідного періоду.

** GAAP Великобританії стосується нових стандартів, прийнятих після перехідного періоду та затверджених Секретарем Департаменту стратегії бізнесу, енергетики та промисловості Сполученого Королівства та Радою затвердження Сполученого Королівства.

Джерело: власна розробка на основі (Department of Business, Energy & Industrial Strategy, 2020).

Згідно із положеннями, новий UKEB буде дочірньою компанією Ради FRC, у т. ч. штатний голова, члени правління, які працюють за сумісництвом, і 12-15 співробітників. Згодом FRC замінено новим органом (ARGA), підзвітним парламенту, з новим керівництвом і сильнішими законними повноваженнями. Очікується, що ARGA забезпечить більш ефективний нагляд за аудиторськими фірмами Великої четвірки та матиме відношення до розробки МСФЗ. *«Ми збираємося створити новий альянс по всьому світу»*, – вважає Дж.Томпсон, колишній виконавчий директор податкової та митної адміністрації Великобританії (HMRC), голова ARGA (Institute of Chartered Accountants of England and Wales (ICAEW), 2019).

Однією з найважливіших відмінностей між FRC і ARGA є те, що новий регулятор матиме право проводити розслідування щодо керівників компаній, фінансових директорів і всіх голів аудиторських комітетів, незалежно від їхньої кваліфікації. До цього FRC регулював діяльність лише тих, хто має бухгалтерську кваліфікацію.

«Це правильно, що ARGA отримає компетенцію, яка покращить управління», – вважає Дж. Бултон, менеджер з технічної стратегії ICAEW. *«Згідно із Законом про компанії, директори мають певні обов'язки, і вони мають бути ефективними»* (ICAEW, n.d.-b). Приклад історії США та Австралії показує, що чим більш агресивний регуляторний режим, тим більша ймовірність цивільних позовів проти директорів (Keap, 2019), а отже, тим вища їх відповідальність під час ухвалення управлінських рішень. З огляду на це кожен директор, переглядаючи фінансову звітність, має більш детально вивчити розкриті в ній бухгалтерські питання.

Висновки

Отже, навіть незважаючи на те, що безперервність і стабільність бізнесу мають бути пріоритетні над змінами в законодавстві Великобританії в перші роки після виходу з ЄС, короткострокова перспектива виправлення цих європейських стандартів все одно дасть британським компаніям невелику перевагу від змін після Brexit. Таким чином, відтворення національних стандартів Великобританії забезпечить більшу різноманітність розкриття фінансової інформації та податкові пільги для британських компаній у період після Brexit. У цьому важливу роль може відіграти минула практика ЄС та інших юрисдикцій МСФЗ, якою вона може користуватися як член РМСБО та колишній член ЄС.

У результаті дослідження підтверджено, що уряд Великобританії заводить необхідні статутні документи для сектору бухгалтерського обліку та аудиту разом із пояснювальними листами від FRC, які набудуть чинності

після 31 грудня 2020 р. Вивчення цих документів допомогло згрупувати основні положення нової британської системи бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту після завершення Brexit.

Висновки показують, що уряд зробить міжнародні стандарти, відомі як «прийняті Великобританією» (подібно до МСФЗ ЄС), і країна фактично буде «третьою країною» для ЄС. Крім того, Регламент ЄС № 2019/685; новий UKEV як дочірня компанія FRC; заміна FRC новим органом (ARGA), підзвітним парламенту; очікується, що ARGA забезпечить більш ефективний нагляд за аудиторськими фірмами Великої четвірки та матиме відношення до розробки IASB глобальних стандартів бухгалтерського обліку.

З огляду на вищевказане зроблено висновок про позитивні наслідки Brexit – британський уряд має шлях затвердження МСФЗ у Великобританії після Brexit, подібний до австралійського сценарію. Це означає, що нова Британська рада зі стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності (ARGA), підконтрольна британському уряду, суворо контролюватиме поточний і майбутній розвиток стандартів РМСБО.

У перспективі статус МСФЗ у Великобританії після Brexit залежить від рішень нової ради (ARGA) щодо співпраці з РМСБО та EFRAG. Виявлений повільний перехід від МСФЗ ЄС, затвердження власного механізму стандартів бухгалтерського обліку та зосередження на майбутніх МСФЗ (РМСБО) показує, що Brexit вплинув на національну (не лише британську) та регіональну систему бухгалтерського обліку, аудит і фінансову звітність.

Основним внеском цього дослідження є виявлення того, що завдання британського уряду після Brexit – гармонізувати національний суверенітет у сфері бухгалтерського обліку з МСФЗ відповідно до вимог ЄС – успішно реалізовано після Brexit. Проте дослідження системи бухгалтерського обліку у Великобританії після Brexit може бути предметом майбутніх досліджень у контексті впливу на МСФЗ на міжнародному рівні. Зокрема, варто розглянути процес їхньої гармонізації з американськими стандартами, оскільки (погоджуємося з Хантрейсом (Hantrais, 2019)) для виявлення походження багатьох факторів у соціальній сфері, що пояснюють голосування за Brexit, потрібен більш тривалий період для дослідження. А також відкритою є тема щодо застосування МСФЗ в Україні як кандидата до вступу до ЄС.

Список використаної літератури

- Кузнечикова, О. (2018). Brexit – наслідки для міжнародних бізнес-структур. *Вісник МСФЗ*, 7. http://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001584 [Ukrainian].
- Alfano, M., Dustmann, C., & Frattini, T. (2016). Immigration and the UK: Reflections after Brexit. *Centro Studi Luca d'Agliano Development Studies Working Paper*, No. 402. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2900373>
- Armour, J. (2017). Brexit and financial services. *Oxford Review of Economic Policy (Brexit Special Issue)*. <https://ssrn.com/abstract=2892679>
- Arnorsson, A., & Zoega, G. (2016). On the causes of Brexit. *CESifo Working Paper Series*, No. 6056. <https://ssrn.com/abstract=2851396>
- Association of International Certified Professional Accountants. (2019). *AICPA business and industry economic outlook survey. Detailed survey results: 1Q 2019*. <https://us.aicpa.org/content/dam/aicpa/interestareas/businessindustryandgovernment/newsandpublications/downloadabledocuments/1q-2019-eos-slides.pdf>
- Bartels, L. (2016). *The UK's status in the WTO after Brexit*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2841747>
- Bodellini, M. (2017). The impact of Brexit on the UK alternative investment fund industry. *Law and Economics Yearly Review*. <https://ssrn.com/abstract=3689173>
- Boulhaga, M., Elbardan, H., & Elmassri, M. (2022). The effect of internal control and corporate social responsibility on conditional accounting conservatism: Evidence from France. *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, 34(2), 228-241. <https://doi.org/10.1002/jcaf.22605>
- Bouvier, S. (2018, May). *Accounting matters: EU moves to review standards*. IPE Magazine. <https://www.ipe.com/analysis/analysis/accounting-matters-eu-moves-to-review-standards/10024380.article>
- Böckli, P., Davies, P. L., Ferran, E., Ferrarini, G., Garrido G., J. M., Hopt, K. J., Opalski, A., Pietrancosta, A., Roth, M., Skog, R.R., Soltysinski, S., Winter, J. W., Winner, M., & Wymeersch, E. O. (2017). The consequences of Brexit for companies and company law. *University of Cambridge Faculty of Law Research Paper*, No. 22/2017. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2926489>
- Colantone, I., & Stanig, P. (2016). Global competition and Brexit. *BAFFI CAREFIN Centre Research Paper*, No. 2016-44. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2870313>

- Craig, P. P. (2016). Brexit: A drama in six acts. *Oxford Legal Studies Research Paper, No. 45/2016*. <https://ssrn.com/abstract=2807975>
- Cumming, D. J., & Zahra, S. A. (2016). International business and entrepreneurship implications of Brexit. *British Journal of Management*, Forthcoming. from <https://ssrn.com/abstract=2825271>
- Department of Business, Energy & Industrial Strategy. (2020, February). *Information of the transition period for auditors and firms*. <https://www.frc.org.uk/getattachment/0d9fcf2c-887d-438c-85e6-7d05ade895ab/AUDIT-IP-COMMUNICATION-2020-Final.pdf>
- Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending Directive 2001/34/EC. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0109>
- Directive 2006/43 / EU of the European Parliament and the Council on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directive 78/660 / EU and 83/349 / EU and repealing Council Directive 84/253 / EU. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0043>
- Financial Reporting Council. (n.d.). *Endorsement of IAS*. Retrieved December 1, 2020, from <https://web.archive.org/web/20210614212640/> <https://www.frc.org.uk/endorsement-of-ias>
- Hantrais, L. (2019). *What Brexit means for EU and UK social policy*. Bristol University Press; Policy Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvbq48t>
- Heald, D., & Wright, I. (2019). The UK's exit charge from the EU: Insights from modes of accounting. *Abacus*, 55(3), 557-581. <http://dx.doi.org/10.1111/abac.12166>
- Howley, P., & Waqas, M. (2020). National identity and Brexit. *Leeds University Business School Working Paper*, Forthcoming. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3464210>
- IAS Plus. (2019, Oct 01). *UK endorsement of IFRSs post EU-exit*. <https://www.iasplus.com/en/news/2019/10/ifass-brexit>
- Inglehart, R. F., & Norris, P. (2016). Trump, Brexit, and the rise of populism: Economic have-nots and cultural backlash. *HKS Working Paper, No. RWP16-026*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2818659>
- Institute of Chartered Accountants in England and Wales. (n.d.-a). *Brexit: Implications for financial reporting*. Retrieved March 3, 2020, from <https://www.icaew.com/technical/corporate-reporting/brexit-implications-for-financial-reporting>

- Institute of Chartered Accountants in England and Wales. (n.d.-b). *Will ARGA restore trust in audit?* Retrieved September 6, 2019, from <https://www.icaew.com/technical/audit-and-assurance/inquiry-into-audit/commentary-on-audit-reviews/will-arga-restore-trust-in-audit>
- Kean, F. (2019, Aug 21). *Does ARGA (the new UK accounting regulator) spell trouble for directors?*. <https://www.linkedin.com/pulse/does-arga-new-uk-accounting-regulator-spell-trouble-directors-kean/>
- Lehmann, M., & Zetzsche, D. A. (2016). Brexit and the consequences for commercial and financial relations between the EU and the UK. 27 *European Business Law Review*, 999–1002. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2841333>
- McGrath, E., & Gourley, L. (2018). The impact of BREXIT on the application of IFRS in the UK. *Policy Pulse June 2018 compendium*, 4. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_uk/topics/brexit/compliance-and-regulation/ey-policy-pulse-june-2018-impact-of-brexit.pdf
- Meyenburg, I. (2022). «Brexit Means Brexit!»: Investigating the production of social phenomena in political discourses. *Symbolic Interaction*, 45(4), 570–595. <https://doi.org/10.1002/symb.615>
- Nunez-Ferrer, J., & Rinaldi, D. (2016). The impact of Brexit on the EU budget: A non-catastrophic event. *CEPS Policy Brief, No. 347*. <https://ssrn.com/abstract=2859407>
- Oestriecher, K., & Beasley, M. (2018). The current environment and implications for audit planning. In K. Oestriecher & M. Beasley (Eds.), *Annual update for accountants and auditors* (pp. 6-1-6-21). <https://doi.org/10.1002/9781119511427.ch6>
- Regulation EU No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32002R1606>
- Ringe, W. (2018). The irrelevance of Brexit for the European financial market. *European Business Organization Law Review*, 19, 1–34. <https://doi.org/10.1007/s40804-018-0106-6>
- Schaefer, H.-B., & Kämmerer, J. (2020). At Brexit crossroads: Autonomy and growth as alternatives?. *Brexit: Legal and Economic Aspects of a Political Divorce, Forthcoming*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3744705
- Seidler, L. J. (1967). International accounting – the ultimate theory course. *Accounting Review*, 42(4), 775–81. <https://www.jstor.org/stable/244174>

-
- Strobel, C. D. (2017). Some changes in international tax. *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, 28(3), 90-92. <https://doi.org/10.1002/jcaf.22254>
- Trueblood, L. (2020). Brexit and two roles for referendums in the United Kingdom. In R. Albert & R. Stacey (Eds.), *The limits and legitimacy of referendums*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3701818>
- Wu, C. (2020). Brexit in the eyes of East: How will it reshape EU/UK trade relations with East Asia? *European Foreign Affairs Review*, 25(3), 357-378. <https://doi.org/10.54648/eerr2020028>

Отримано: 20 березня 2023 р.
Рецензовано: 28 березня 2023 р.
Рекомендовано до друку: 22 квітня 2023 р.